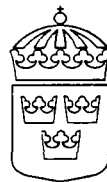

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1989/90:SfU11 Föräldraförsäkringen

1989/90
SfU11

FEMTE HUVUDTITELN

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens förslag i budgetpropositionen om genomförande av etapp 2 av den utbyggnad av föräldraförsäkringen som riksdagen fattade beslut om under förra årets riksmöte samt om en ökning av antalet dagar per år som tillfällig föräldrapenning kan utgå. Utbyggnaden av föräldraförsäkringen innebär att föräldrapenning skall utgå på sjukpenningnivå under hela den tid av femton månader som föräldrapenning utgår i anslutning till barns födelse. Det högsta antalet dagar som tillfällig föräldrapenning kan utgå årligen höjs till 120. Båda förslagen tillstyrks av utskottet liksom regeringens förslag till medelsanvisning.

I betänkandet behandlas vidare skilda motionsyrkanden med anknytning till föräldraförsäkringen. Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

Till betänkandet har fogats 14 reservationer och två särskilda yttranden.

Propositionen

Regeringen (socialdepartementet) har i proposition 1989/90:100, bil. 7 litt. C Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m., under C 2 föreslagit riksdagen att

1. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. till Bidrag till föräldraförsäkringen för budgetåret 1990/91 anvisa ett förslagsanslag på 2 435 000 000 kr.

Lagförslaget återfinns i bilaga 1 till betänkandet.

Motionerna

1989/90:Sf202 av Bengt Harding Olson (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i 4 kap. 10 § lagen om allmän försäkring att möjligheten till tillfällig föräldrapenning förbättras i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:Sf210 av Charlotte Cederschiöld (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring som ger alla föräldrar rätt till tillfällig föräldrapenning för kontaktbesök i barnets dagliga vistelsemiljö utom hemmet.

1989/90:Sf219 av Rinaldo Karlsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ersättning till föräldrar när dagbarnvårdares barn är sjuka.

1989/90:Sf220 av Ingbritt Irhammar och Gunnar Björk (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning av förutsättningarna för att föräldrar skall kunna vårda egna barn och få tillfällig föräldrapenning, då familjedaghemmet eller daghemmet är stängt på grund av sjukdom.

1989/90:Sf221 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om förlängning av mäns fristående rätt till ersättning i samband med barns födelse från tio till tretton dagar fr.o.m. den 1 juli 1991.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A802.

1989/90:Sf225 av Bo Nilsson och Ingvar Björk (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om höjd åldersgräns vid stöd till föräldrar för vård av sjukt handikappat barn.

1989/90:Sf235 av Bengt-Ola Rytter m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om föräldrapenning när den som brukar ta hand om barnet är förhindrad till detta på grund av att dennes eget barn är sjukt eller smittbärande.

1989/90:Sf240 av Ivar Franzén och Rolf Kenneryd (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till höjning av garantibeloppet i föräldraförsäkringen enligt de riktlinjer som redovisats i motionen.

1989/90:Sf245 av Gunnar Thollander m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrade regler för tillfällig föräldrapenning.

1989/90:Sf250 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

4. att riksdagen beslutar att slopa gränsen för det antal dagar tillfällig föräldrapenning kan utgå för det fåtal föräldrar som avses i motionen,

5. att riksdagen beslutar att tillfällig föräldrapenning skall utgå till föräldrar som tillfälligt tvingas avstå från förvärvsarbete för att vårda sjukt hemmaboende, vuxet handikappat barn,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett förtydligande i lagen om allmän försäkring 4:10 så att föräldrar garanteras rätt till ledighet och ersättning från föräldraförsäkringen för att delta i barns rehabilitering, habilitering och utbildning i enlighet med vad som i motionen anförts.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So227.

1989/90:Sf252 av Hans Dau (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om nya regler för att föräldrapenning vid tillfällig vård av barn skall kunna utgå till båda föräldrarna till handikappade barn samtidigt vid habiliteringsbesök och föräldrautbildning,

2. att riksdagen hos regeringen begär sådant förtydligande i nuvarande lagtext att dessa regler tillämpas lika över hela landet.

1989/90:Sf259 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

6. att riksdagen beslutar att garantibeloppet inom föräldraförsäkringen fastställs till en trehundra sextiofemtedel av basbeloppet per dag i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:Sf261 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av lagen om allmän försäkring så att rätten till tillfällig föräldrapenning utsträcks att omfatta även det fall när kommunal barnomsorg stängs på grund av sjukdom hos personalen eller på grund av brist på personal i enlighet med vad i motionen anförts under avsnitt 5.5.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A724.

1989/90:Sf267 av Marianne Jönsson och Marianne Andersson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillfällig föräldrapenning till familjer med handikappade barn och ungdomar.

1989/90:Sf270 av Margó Ingvardsson m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om att viss tid av föräldraförsäkringen skall vara kvoterad, enligt motionens förslag.

1989/90:Sf274 av Sinikka Bohlin m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning.

1989/90:Sf280 av Ingegerd Sahlström och Lahja Exner (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av utökad tillfällig föräldrapenning för föräldrar till utvecklingsstörda skolungdomar.

1989/90:Sf293 av Ulla-Britt Åbark och Lars Svensson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att föräldraförsäkringen bör ses över i syfte att ge föräldrar till barn och ungdomar i ålder mellan 13 och 16 år möjlighet att få ersättning från föräldraförsäkringen i samband med barnets sjukdom eller vid läkarbesök.

1989/90:Sf302 av Sten Svensson m.fl. (m) vari yrkas

1989/90:SfU11

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om nya regler för att föräldrapenning vid tillfällig vård av barn skall kunna utgå till båda föräldrarna till handikappade barn samtidigt vid habilitering och föräldrautbildning.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So260.

1989/90:Sf303 av Gunilla Andersson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av gällande regler för tillfällig föräldrapenning.

1989/90:Sf306 av Barbro Westerholm (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försäkringsförmåner vid graviditet.

1989/90:Sf310 av Karin Israelsson och Martin Olsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning av tillfällig föräldrapenning vid sjukdom hos dagbarnvårdares barn och vid tillfällig stängning av daghem.

1989/90:Sf311 av Karin Israelsson (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att de 16 kontaktdagarna kan tas ut vid den tidpunkt som föräldrarna själva bestämmer,

2. att riksdagen beslutar att kontaktdagarna kan tas ut för alla barn oavsett omsorgsform.

1989/90:Sf313 av Ulla Berg och Rosa-Lill Wählstedt (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ersättning till föräldrar när dagbarnvårdares barn är sjuka.

1989/90:Sf332 av Gullan Lindblad m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att kompensationsnivån i föräldraförsäkringen fr.o.m. den 1 juli 1990 skall bestämmas till 80 procent av sjukpenninggrundande inkomst.

1989/90:Sf334 av Grethe Lundblad m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den vid behandling av förslag om utbyggnad av föräldraförsäkringen och barnomsorgens utbyggnad beaktar vad i motionen anförts om möjlighet till flexibilitet och valfrihet vid användning av föräldraförsäkringen.

1989/90:Sf337 av Barbro Sandberg och Kenth Skårvik (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutat att de 16 kontaktdagarna kan tas ut vid tidpunkt som föräldrarna själva bestämmer,

2. att riksdagen beslutar att kontaktdagarna skall kunna tas ut oavsett vem som tillhandahåller barnomsorgen.

1989/90:Sf345 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att rätten till ersättning från föräldraförsäkringen kvoterar så att vardera föräldern från den 1 juli 1990 tar ut minst två månader av ersättningen samt att ensamförälder skall ha rätt att ta ut hela ersättningen,

2. att riksdagen beslutar att ersättningsnivån inom föräldraförsäkringen ändras i enlighet med vad som anförs i motionen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om biståndsarbeters rätt till föräldraförsäkring.

1989/90:Sf353 av Sten Svensson m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om utbyggd föräldraförsäkring,

2. att riksdagen beslutar att garantinivån inom föräldraförsäkringen från den 1 januari 1990 skall uppgå till 1/365 av basbeloppet om dagen.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So633.

1989/90:Sf366 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i lagen om allmän försäkring avseende åldersgräns för tillfällig föräldrapenning i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So315.

1989/90:Sf367 av Olof Johansson m.fl. (c, m, fp) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1989/90:100 vad avser utbyggnad av föräldraförsäkringen från tolv till femton månader.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So642.

1989/90:Sf368 av Daniel Tarschys m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av en möjlighet för föräldrar att på anhöriga överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ersättning till föräldrarna när ett daghem stängs eller när dagbarnvårdarens eget barn är sjukt.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So644.

1989/90:Sf372 av Gunilla André och Karin Starrin (c) vari yrkas

4. att riksdagen hos regeringen begär ändring i föräldraförsäkringslagen såvitt avser del som bör vara personlig och direkt knuten till resp. förälder i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A817.

1989/90:So609 av Eva Johansson m.fl. vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en utredning angående ersättning för förlorad arbetsförtjänst för föräldrar som på grund av tillfälliga stängningar av barnomsorgen inte kan förvärvsarbeta.

Socialutskottet har yttrat sig över motionerna Sf202, Sf219, Sf220, Sf235, Sf245, Sf261 yrkande 2, Sf310, Sf313 och Sf368 yrkande 2. Socialutskottet har vidare yttrat sig över och till socialförsäkringsutskottet överlämnat motion So609. Socialutskottets yttrande, 1989/90:SoU4y, återfinns i bilaga 2 till betänkandet.

Utskottet

Inledning

Föräldraförsäkringen, som infördes år 1974, omfattar numera ersättningsförmånerna föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning.

Försäkringsförmånerna har successivt byggts ut och föräldrapenning med anledning av barns födelse utgår för närvarande under femton månader, varav tolv månader med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning och tre månader med belopp på garantinivån.

Tillfällig föräldrapenning, som kan utgå för barn upp till sexton år, utges under högst 90 dagar per år. För barn som har fyllt tolv år gäller dock särskilda förutsättningar. Tillfällig föräldrapenning kan även utgå för s.k. kontaktdagar för barn som har fyllt fyra år t.o.m. det kalenderår då barnet fyller tolv år. Sådan ersättning utgår under högst två dagar per barn och år. Härutöver har en far rätt till tio ersättningsdagar i samband med barns födelse.

Havandeskapspenning kan utgå till gravida kvinnor som har fysiskt påfrestande arbetsuppgifter och som inte kan omplaceras till ett mindre ansträngande arbete. Havandeskapspenning utges tidigast fr.o.m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse och längst t.o.m. den elfte dagen före denna tidpunkt. Ersättning utgår med belopp som motsvarar kvinnans sjukpenning.

Föräldrapenning

Den *utbyggnad av föräldraförsäkringen* som inleddes under förra årets riksmöte är avsedd att genomföras i tre etapper och vara klar den 1 juli 1991. Den första etappen, som genomfördes den 1 juli 1989, innebar att försäkringen byggdes ut med tre månaders ersättning på sjukpenningnivån, så att föräldrapenning skulle utges under 360 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, dvs. 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten per dag, dock lägst med ett belopp på garantinivån, och under resterande 90 dagar med belopp på garantinivån. Samtidigt förlängdes den tid under vilken ersättningsdagarna kunde tas ut till den tidpunkt då barnet fyller åtta år. I den andra etappen skulle fr.o.m. den 1 juli 1990 ersättningen under 90 dagar på garantinivå bytas ut mot ersättning på sjukpenningnivån. I den tredje etappen skulle fr.o.m. den 1 juli 1991 ersättningstiden förlängas med ytterligare tre månader till 540 dagar med ersättning på sjukpenningnivån. För alla etapperna gällde att garantinivån fortfarande skulle gälla för den vars sjukpenning inte når upp till garantinivån. De särskilda ersättningsdagarna vid flerbarnsbörd skulle vara oförändrade till antal och belopp.

Riksdagen beslöt under förra årets riksmöte dels att genomföra etapp 1 av utbyggnaden, dels att godkänna riktlinjerna för den fortsatta utbyggnaden (prop. 1988/89:69, SfU12, rskr. 137).

I årets budgetproposition föreslås genomförandet av etapp 2 av utbyggnaden enligt de av riksdagen godkända riktlinjerna. Förslaget innebär således att föräldrapenning skall utgå på sjukpenningnivån under alla de 450 föräldrapenningdagarna. Enligt föreslagna övergångsregler skall för barn födda under oktober 1989 eller senare samtliga den 1 juli 1990 återstående dagar med ersättning på garantinivån bytas ut mot dagar med ersättning på sjukpenningnivån, för barn födda i september 1989 högst 60 återstående dagar bytas ut och för barn födda i augusti 1989 högst 30 dagar. Ersättning på garantinivån skall dock alltid utbetalas till den som har en sjukpenning om högst 60 kr. per dag.

Utbyggnaden av etapp 2 kommer enligt propositionen att kosta 1 300 milj. kr. för budgetåret 1990/91.

De tre partiledarna för m, fp och c yrkar i motion Sf367 av Olof Johansson m.fl. avslag på förslaget om utbyggnad av föräldraförsäkringen. Motionärerna anser att föräldraförsäkringen är otillräcklig när det gäller att ge familjerna valfrihet i barnomsorgen och att ett sådant beskattningsbart vårdnadsbidrag som de begär i motion So642 är ett bättre alternativ, eftersom ett sådant ökar valfriheten under hela förskoleperioden och utgår lika för alla barn. Samma yrkande framställs också i motion Sf353 (yrkande 1) av Sten Svensson m.fl.

Vid sin behandling av denna fråga under förra årets riksmöte ansåg utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1988/89:SfU12 att det ekonomiska stödet till småbarnsfamiljerna i första hand borde vara konstruerat så att det kunde täcka föräldrarnas inkomstbortfall medan barnet var litet. Därigenom fick även den förälder som hade högst inkomst möjlighet att ta ansvar för vården av barnet. Utskottet välkomnade därför regeringens förslag om utbyggnad av föräldraförsäkringen och avstyrkte bifall till då föreliggande avslagsmotioner.

Utskottet vidhåller den angivna uppfattningen och avstyrker bifall till motionerna Sf367 och Sf353 yrkande 1.

Grethe Lundblad m.fl. begär i motion Sf334 ett tillkännagivande om att regeringen vid behandling av förslag om utbyggnad av föräldraförsäkringen och barnomsorgen skall beakta möjligheten till flexibilitet och valfrihet vid användning av föräldraförsäkringen.

Föräldrapenning kan i dag tas ut som hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning. Detta innebär enligt utskottets mening en stor flexibilitet, och utskottet utgår från att regeringen även framdeles kommer att beakta behovet av sådan flexibilitet och valfrihet. Motion Sf334 bör därför enligt utskottets mening inte föranleda någon åtgärd.

Modern har rätt till föräldrapenning tidigast fr.o.m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse. Efter barnets födelse utges ersättningen till den av föräldrarna som till huvudsaklig del vårdar barnet. Om båda föräldrarna är vårdnadshavare har vardera föräldern alltid rätt till 90 egna dagar med föräldrapenning. Denna rätt kan dock överlätas på den andra föräldern. En förälder som är ensam vårdnadshavare har rätt till samtliga 450 dagar med föräldrapenning.

I tre motioner begärs att tiden för *föräldrapenning delas upp* mellan föräldrarna. Margó Ingvardsson m.fl. begär i motion Sf270 ett förslag

om att, när det finns två vårdnadshavare, viss tid av föräldraförsäkringen skall förbehållas den förälder som inte utnyttjar merparten av försäkringen. Claes Roxbergh m.fl. begär i motion Sf345 (yrkande 1) att riksdagen beslutar att vardera föräldern fr.o.m. den 1 juli 1990 skall ta ut minst två månader av ersättningen och att en ensamförälder skall ha rätt till hela ersättningen. Gunilla André och Karin Starrin begär i motion Sf372 (yrkande 4) förslag om att en del av föräldrapenningen skall vara direkt knuten till en av föräldrarna och inte kunna överlåtas.

I proposition 1988/89:69 om utbyggnad av föräldraförsäkringen och förstärkt föräldraledighet ansåg föredragande statsrådet att man i stället för kvotering i första hand borde göra ytterligare informationsansträngningar för att få till stånd de attitydförändringar som behövdes för att öka fädernas insatser i vården av sina barn. Han framhöll att fäderna enligt i propositionen redovisade siffror använde sig av föräldraförsäkringen i relativt stor omfattning. Han föreslog att medel avsattes för informationsinsatser i samband med genomförandet av de nya reglerna inom föräldraförsäkringen och att medlen framför allt borde användas för informationsinsatser i syfte att öka fädernas uttag av föräldrapenning. I årets budgetproposition framhålls att sådana insatser i första hand avser attitydpåverkan och behövs även under det kommande budgetåret. Föredragande statsrådet föreslår därför att 3 milj. kr. avsätts för informationsinsatser i detta syfte under budgetåret 1990/91.

Utskottet konstaterade i sitt betänkande 1988/89:SfU12 att fädernas intresse av att utnyttja föräldraförsäkringen successivt ökat. Utskottet var därför inte berett att förorda en kvotering, eftersom en sådan skulle begränsa föräldrarnas möjligheter att själva fördela föräldraledigheten på det i deras situation mest ändamålsenliga sättet. Utskottet delade den bedömning som föredragande statsrådet gjorde att man i första hand genom informationsinsatser borde söka förmå fäderna att i ökad omfattning utnyttja försäkringen.

Utskottet vidhåller denna bedömning av frågan om kvotering och avstyrker bifall till motionerna Sf270, Sf345 yrkande 1 och Sf372 yrkande 4.

I motion Sf332 yrkar Gullan Lindblad m.fl. i besparingssyfte att *kompensationsnivån* inom föräldraförsäkringen skall sänkas till 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten fr.o.m. den 1 juli 1990. I motion Sf345 av Claes Roxbergh m.fl. anför motionärerna att deras parti vill verka för ett samhälle med mindre inkomstspridning än i dag, och de begär (yrkande 2) i syfte att spara, utan att föräldrar med låga inkomster drabbas, att kompensationsnivån för den del av en försäkrads inkomst som överstiger 4,5 basbelopp skall vara 70 %.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat frågan om sänkning av kompensationsnivån, se senast 1988/89:SfU12. Utskottet har därvid hänvisat till att en sänkning av kompensationsnivån inom föräldraförsäkringen till 80 % skulle innebära ett alltför kännbart ingrepp i försäkringskyddet vid föräldraledighet. Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker således bifall till motionerna Sf332 och Sf345 yrkande 2.

En höjning av *garantinivån*, som för närvarande uppgår till 60 kr., begärs i tre motioner. Carl Bildt m.fl. påpekar i motion Sf259 (yrkande 6) att *garantinivån* inom föräldraförsäkringen inte följer löneutvecklingen och att eftersläpningen drabbar de sämre ställda. Motionärerna anser att *garantinivån* bör knytas till basbeloppet och bestämmas till 1/365 av detta. Samma yrkande framställer Sten Svensson m.fl. i motion Sf353 (yrkande 2). I motion Sf240 anför Ivar Franzén och Rolf Kenneryd att *garantinivån* inte ens höjs i takt med inflationen och att det ur fördelningspolitisk synpunkt är angeläget att höjningen av *garantinivån* går före en utbyggnad av föräldraförsäkringen på sjukpenningnivå. Motionärerna framhåller att en höjning av *garantinivån* främst är av betydelse för unga familjer. Enligt motionärerna bör *garantinivån* höjas till åtminstone 100 kr., och de begär ett förslag till höjning i enlighet härmed.

Utskottet har senast i betänkandet 1988/89:SfU12 behandlat frågan om en anknytning av *garantinivån* till basbeloppet. Utskottet ansåg då att *garantinivån* inte kunde bestämmas enbart genom att basbeloppsutvecklingen tilläts slå igenom automatiskt. Även andra omständigheter måste tas med i beräkningen, såsom det statsfinansiella läget och behovet av andra familjepolitiska åtgärder inom och utom föräldraförsäkringen. Utskottet ansåg att något utrymme för ytterligare förbättringar inom föräldraförsäkringen då inte fanns men utgick från att en förnyad prövning av möjligheterna att höja *garantinivån* skulle ske i samband med att lagförslag utarbetades för den nästföljande utbyggnadsetappen av försäkringen.

Utskottet vidhåller sin uppfattning att *garantinivån* inte skall bestämmas genom en automatisk anknytning till basbeloppsutvecklingen utan att även andra omständigheter måste tas med vid bedömningen. Något ekonomiskt utrymme för en höjning av *garantinivån* finns enligt utskottets uppfattning inte nu, och utskottet avstyrker bifall till motionerna Sf240, Sf259 yrkande 6 och Sf353 yrkande 2.

Tillfällig föräldrapenning

Tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda barn under tolv år bl.a. till följd av sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets vårdare eller vid besök i samhällets förebyggande barnhälsovård. Under de nämnda förutsättningarna kan tillfällig föräldrapenning också utges för vård av ett barn som har fyllt tolv men inte sexton år i de fall barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn och vård- eller tillsynsbehovet inte grundat rätt till vårdbidrag. För barn under 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning endast om tillsynen av barnet i övrigt är stadigvarande ordnad eller om barnet vårdas på sjukhus. Tillfällig föräldrapenning kan sedan den 1 juli 1988 utges under högst 90 dagar per barn och år. Om skälet till att föräldern behöver avstå från förvärvsarbete är sjukdom hos barnets ordinarie vårdare kan dock ersättning utgå under högst 60 dagar.

Utöver den nämnda ersättningsrätten har en fader rätt till tillfällig föräldrapenning under sammanlagt tio dagar i samband med barns födelse.

I propositionen föreslås att det högsta *antalet dagar* under vilket tillfällig föräldrapenning kan utgå ökas till 120 per barn och år. Som motiv anförs att utvidningen av rätten till tillfällig föräldrapenning år 1988 hade stor betydelse för föräldrar till barn som ofta är sjuka eller drabbas av en allvarlig sjukdom under en begränsad tid och att de erfarenheter som gjorts av utvidningen visat att den varit otillräcklig för en liten grupp föräldrar vars barn är ovanligt hårt drabbade.

I motion Sf250 av Bengt Westerberg m.fl. begär motionärerna (yrkande 4) att gränsen slopas för det antal dagar tillfällig föräldrapenning kan utgå.

Utskottet hänvisade i betänkandet 1988/89:SfU12 till sin inställning i frågan vid behandlingen av förslaget om utökning av antalet dagar till 90 per barn och år, då utskottet uttalade att utökningen — särskilt med hänsyn tagen till införandet av ett fjärdedels vårdbidrag — skulle innebära en avsevärd förbättring för den aktuella gruppen barn och föräldrar. Utskottet ansåg sig inte kunna förorda ett slopande av begränsningen av antalet dagar. Utskottet utgick vidare ifrån att utvecklingen på området även fortsättningsvis skulle följas inom ramen för riks försäkringsverkets uppföljningsverksamhet.

Genom förslaget i propositionen att åter öka antalet dagar med tillfällig föräldrapenning underlättas situationen ytterligare för den aktuella gruppen barn och föräldrar. Utskottet anser sig alltså inte kunna förorda att begränsningen av antalet dagar helt slopas.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Sf250 yrkande 4 och föreslår att riksdagen bifaller propositionen i denna del.

I motion Sf221 av Bengt Westerberg m.fl. begärs ett förslag om förlängning av *mäns rätt till ersättning* i samband med barns födelse till tretton dagar fr.o.m. den 1 juli 1991. Förslaget skall enligt motionärerna ses som en första etapp i en stegvis utbyggnad av fädernas särskilda ersättningsperiod och som ett led i arbetet att påverka fäderna att ta en större andel av föräldraledigheten.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande i sitt betänkande 1988/89:SfU12. Utskottet var därvid av främst kostnadsskäl inte berett att tillstyrka motionen. Utskottet vidhåller denna inställning och avstyrker bifall till motion Sf221.

Rätt till föräldrapenning tillkommer förälder. Med förälder likställs rättslig vårdnadshavare, blivande adoptivförälder, den med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn, om de varaktigt bor tillsammans. Vad gäller tillfällig föräldrapenning likställs med förälder även den som en förälder bor tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden samt fosterföräldrar.

I motion Sf368 yrkande 1 begär Daniel Tarschys m.fl. ett tillkännagivande om att alla föräldrar bör ha möjlighet att *övertåta rätten till tillfällig föräldrapenning*. Motionärerna påpekar att det i vissa fall kan vara svårt för föräldrarna att ta ledigt från arbetet när ett barn är sjukt och att det kan vara lättare att anlita någon annan närstående för vård

av barnet. Sinikka Bohlin m.fl. begär i motion Sf274 ett tillkännagivande om behovet av rätt till tillfällig föräldrapenning för annan närstående, när barnets mor inte sammanlever med fadern. Yrskandet omfattar både rätten till tillfällig föräldrapenning i allmänhet och den tillfälliga föräldrapenning som fadern har rätt till i samband med barns födelse.

Utskottet förklarade sig i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1987/88:6 införstått med att speciellt ensamstående och ensamboende föräldrar hade ett stödbehov vid barns sjukdom som inte täcktes av föräldraförsäkringens regelsystem. Utskottet var av principiella skäl tveksamt till möjligheten att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning till någon närstående, eftersom det kunde befaras att en sådan utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning skulle medföra att kommunerna ytterligare minskade sin utbyggnad av barnvårdarverksamheten och att socialförsäkringen således fick ta över kommunernas ansvar. Vidare kunde ett genomförande av förslaget medföra såväl administrativa som tillämpningsmässiga problem. Utskottet ville dock inte motsätta sig att en förutsättningslös utredning kom till stånd för att klarlägga ensamstående och ensamboende föräldrars behov av att kunna överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning till annan närstående. Utskottet har senare i betänkandet 1988/89:SfU12 med hänvisning till den tveksamhet utskottet gett uttryck för vid behandlingen av frågan om överlåtelse rätt inte varit berett att förorda en utvidgning av utredningsuppdraget till att omfatta alla föräldrar.

Riksförsäkringsverket har på regeringens uppdrag gjort den begärda utredningen, som redovisats i rapporten (RFV anser 1989:2) Vissa frågor inom den tillfälliga föräldrapenningen. Socialstyrelsen har — likaledes på regeringens uppdrag — gjort en kartläggning av ensamföräldrarnas utnyttjande av de kommunala barnvårdarresurserna och redovisat den i rapporten Var finns barnvårdarna?

Riksförsäkringsverket pekar i sin rapport på svårigheterna att definiera begreppen "ensamstående och ensamboende" och "närstående". Med hänvisning till de administrativa och tillämpningsmässiga problem som särregler inom försäkringen ofta leder till och till att sådana också kan komma systemet att upplevas som orättvist anser verket att den enda praktiska lösningen — om man vill införa rätten till överlåtelse av tillfällig föräldrapenning — torde vara att låta alla föräldrar få sådan rätt och att någon särskild prövning av anknytningen mellan den närstående och föräldern inte bör komma i fråga. Verket anser vidare att, om försäkringsreglerna ändras så att ersättningsrätten kan överlåtas till vem som helst, en förälder kan känna sig pressad att avstå från möjligheten att själv stanna hemma hos sitt sjuka barn och att denna olägenhet skulle vara mest besvärande för en ensamstående förälder.

Om rätten till tillfällig föräldrapenning skall kunna överlåtas till annan person än förälder, innebär detta enligt riksförsäkringsverket att kopplingen till familjen upphör och att försäkringen genomgår en principiell förändring i riktning mot en allmän barntillsynsförsäkring. En sådan förändring är enligt verket tveksam, och verket pekar på att

frågan kan få sin lösning på annat sätt t.ex. genom en utbyggnad av den offentliga barnomsorgen. Verket erinrar om att, både när rätten till föräldrapenning för tillfällig vård av barn infördes och när den senare har utvidgats, statsmakterna med skärpa har framhållit att dessa åtgärder inte fick innebära att kommunerna minskade sin utbyggnad av barnvårdarverksamheten. Föräldrapenningen fick inte tas som ett alternativ till en utbyggnad av de kommunala barnomsorgsinsatserna. Verket påminner om det faktum att barnvårdarverksamheten minskat kraftigt under de senaste åren.

Riksförsäkringsverket beräknar att en rätt att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning medför en kostnadsökning med 105–110 milj. kr. för ett år. Till detta kommer enligt verket ett ökat resursbehov hos försäkringskassorna med ca 25 årsarbetare. Motsvarande beräkningar för vad en sådan rätt endast för ensamstående föräldrar skulle kosta ger en kostnadsökning med 75–80 milj. kr. och ca 20 årsarbetare hos kassorna.

Av socialstyrelsens rapport framgår att barnvårdarverksamheten minskat successivt i kommunerna under 1980-talet i takt med att föräldraförsäkringen byggts ut. År 1980 fanns barnvårdarverksamhet i 176 kommuner. År 1988 hade antalet kommuner med barnvårdarverksamhet minskat till 70 och under 1989 förväntades antalet gå ned ytterligare till 62. Av de 70 kommuner som hade barnvårdarverksamhet år 1988 ansåg 40 att verksamheten räckte till, medan 21 kommuner ansåg att den inte gjorde det. Omfattningen av barnvårdarverksamheten var störst i Stockholm, Västerås och Norrköping. En tredjedel av det totala antalet barnvårdartimmar utnyttjades av ensamföräldrarna.

Utskottet vidhåller den inställning som redovisades i betänkandet SfU 1987/88:6 att en möjlighet att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning kan befaras medföra att kommunerna ytterligare minskar sin utbyggnad av barnvårdarverksamheten och att socialförsäkringen således får ta över kommunernas ansvar. Farhågorna har också stärkts av socialstyrelsens kartläggning. Som riksförsäkringsverket framhållit kan en sådan möjlighet också anses innebära en principiell förändring av föräldraförsäkringen i riktning mot en allmän barntillsynsförsäkring, och rätten till tillfällig föräldrapenning bör inte ses som ett alternativ till en utbyggnad av de kommunala barnomsorgsinsatserna. Utskottet är av de anförda skälen inte berett att nu tillstyrka en rätt att överlåta tillfällig föräldrapenning, men utskottet utgår från att frågan kommer att övervägas i regeringskansliet i samband med beredningen av riksförsäkringsverkets och socialstyrelsens rapporter.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Sf368 yrkande 1. Av samma skäl avstyrks också motion Sf274.

Tio motioner berör möjligheterna till tillfällig föräldrapenning eller annan ersättning i de fall en förälder måste avstå från förvärvsarbete till följd av *sjukdom hos annan än barnet eller dess vårdare*. Daniel Tarschys m.fl. begär i motion Sf368 (yrkande 2) ett tillkännagivande om att tillfällig föräldrapenning skall kunna utnyttjas när ett daghem stängs eller när dagbarnvårdarens eget barn är sjukt. Motionärerna anför att det visserligen är kommunens ansvar att se till att ersättare finns

tillgänglig, men i situationer där detta inte fungerar drabbar det ändå småbarnsföräldrarna ekonomiskt. Bengt Harding Olson begär i motion Sf202 att riksdagen beslutar att tillfällig föräldrapenning skall utgå vid sjukdom hos ordinarie vårdares barn. Vidare begär Karin Israelsson och Martin Olsson i motion Sf310 en utredning om tillfällig föräldrapenning då dagbarnsvårdares egna barn blir sjuka och vid tillfällig stängning av daghem. Ingbritt Irhammar och Gunnar Björk begär i motion Sf220 också en sådan utredning. Lars Werner m.fl. begär i motion Sf261 (yrkande 2) ett förslag om rätt till tillfällig föräldrapenning även i de fall när kommunal barnomsorg stängs på grund av sjukdom hos personalen eller på grund av brist på personal. Bengt-Ola Rytter m.fl. i motion Sf235 och Gunnar Thollander m.fl. i motion Sf245 begär ett tillkännagivande om att tillfällig föräldrapenning bör utgå vid sjukdom eller smitta hos dagbarnsvårdares barn. Rinaldo Karlsson begär i motion Sf219 ett tillkännagivande om ersättning från försäkringskassan då dagbarnsvårdares barn är sjuka, och Ulla Berg och Rosa-Lill Wåhlstedt begär i motion Sf313 ett tillkännagivande om försäkringskompensation vid sjukdom hos dagbarnsvårdares barn. Slutligen begärs i motion So609 av Eva Johansson m.fl. ett tillkännagivande om att en utredning behövs om rätt till ersättning för förlorad arbetsförtjänst för föräldrar som på grund av tillfälliga stängningar av barnomsorgen inte kan förvärvsarbeta.

Socialutskottet har yttrat sig över dessa motioner. I sitt yttrande 1989/90:SoU4y påpekar socialutskottet att stängning av barnomsorg drabbar småbarnsföräldrar ekonomiskt. Socialutskottet framhåller vidare att många föräldrar dessutom saknar möjlighet eller har stora svårigheter att vara borta från sina arbeten eller sina studier vid varje tillfälle som barnomsorgen stänger oförutsett och att detta problem kvarstår även om en ekonomisk kompensation skulle utgå. Socialutskottet vill därför betona att det i första hand måste eftersträvas att barnomsorgen hålls öppen på överenskomna tider och att det är kommunerna som ansvarar för att ersättare finns tillgängliga i de situationer som avses i motionerna.

Socialutskottet delar uppfattningen i motionerna att de föräldrar som drabbas av tillfälliga och oförutsedda stängningar av barnomsorgen bör hållas ekonomiskt skadeslösa, och utskottet anser därför att frågan om ersättning för förlorad arbetsförtjänst för föräldrar som inte kan förvärvsarbeta på grund av tillfälliga stängningar av barnomsorgen bör utredas. Utredningen bör enligt socialutskottet syfta till en lösning som inte bidrar till att minska kommunernas ansvarstagande för barnomsorgen, och lösningen bör också motverka tvister om vem — kommunen eller staten/socialförsäkringssystemet — som har huvudansvaret för att den enskilde hålls skadeslös.

Socialförsäkringsutskottet vill erinra om att rätten till föräldrapenning för förälder som behöver avstå från förvärvsarbete i samband med sjukdom hos ett barn eller barnets ordinarie vårdare infördes den 1 januari 1977. Förälder hade tidigare rätt till sjukpenning för vård av ett sjukt barn. Med ordinarie vårdare kan enligt förarbetena till

lagändringen förstås antingen hemarbetande förälder eller någon tredje person, exempelvis dagbarnvårdare, barnpraktikant eller någon nära släkting.

Frågan om rätt till tillfällig föräldrapenning för förälder som avstår från förvärvsarbete för att vårda barn som på grund av sjukdom eller smitta hos ordinarie vårdares barn inte kan vistas hos den ordinarie vårdaren togs upp av föräldraförsäkringsutredningen i dess betänkande (SOU 1982:36) Enklare föräldraförsäkring. Enligt utredningen torde en utvidgning av bestämmelserna så att föräldrapenning skulle kunna utges på grund av sjukdom eller smitta hos ordinarie vårdares barn komma att medföra en betydande utökning av försäkringen. Utredningen framhöll att, om dagmammans barn insjuknade skulle detta, liksom vid ordinarie vårdares sjukdom, kunna medföra rätt till föräldrapenning för flera barn samtidigt, som normalt vårdades hos henne. Även om det kunde finnas skäl att ge rätt till föräldrapenning i den nämnda situationen var utredningen därför inte beredd att föreslå någon förändring på denna punkt bl.a. med hänsyn till de kostnader för försäkringen som en sådan ändring skulle kunna komma att medföra.

Socialförsäkringsutskottet har vid tidigare behandling av liknande motioner, senast i betänkandet 1988/89:SfU 12, hänvisat till föräldraförsäkringsutredningens bedömning och avstyrkt motionerna. Utskottet har också pekat på att den som förmedlat barnomsorgen, dvs. i allmänhet kommunen, har ett ansvar för att ersättare finns tillgänglig för att sköta barnet i nu aktuella situationer. I det nämnda betänkandet uttalade utskottet åter sin förståelse för de problem som påtalades i motionerna. Enligt utskottets uppfattning fanns emellertid en betydande risk att en utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning i de situationer som avses i motionerna skulle inverka menligt på kommunernas ansvarstagande för barnomsorgen och att socialförsäkringen skulle få ta över en stor del av det kommunala ansvaret. Utskottet hade erfart att personalbristen inom den kommunala barnomsorgen var särskilt stor i Stockholm, Göteborg och Malmö men att personalbristen ökade även på andra håll i landet. Utskottet ville därför understryka att den som förmedlar barnomsorgen, dvs. i allmänhet kommunen, har ansvar för att ersättare finns tillgänglig i sådana situationer som avsågs i motionerna och att detta gäller i fråga om tillfällig föräldrapenning vid sjukdom hos dagbarnvårdares barn och i än högre grad vid stängning av daghem.

Socialförsäkringsutskottet har samma uppfattning som socialutskottet om betydelsen av att barnomsorgen hålls öppen på överenskomna tider och om kommunens ansvar för att ersättare finns tillgängliga i de situationer som avses i motionerna, och utskottet har inte några invändningar mot ett vidgat ekonomiskt ansvar för kommunerna vid utebliven barnomsorg. Utskottet, som erinrar om att rätten till tillfällig föräldrapenning vid sjukdom hos ordinarie vårdare infördes vid en tidpunkt då det var vanligare än nu att den ordinarie vårdaren var en hemarbetande förälder eller att vården ändå skedde i barnets och föräldrarnas hem, vill däremot med bestämdhet avvisa tanken på att

ersättning skall utgå från föräldraförsäkringen i de situationer som avses i motionerna. Utskottet vidhåller med det anförda sin tidigare bedömning i frågan och avstyrker bifall till motionerna Sf202, Sf219, Sf220, Sf235, Sf245, Sf261 yrkande 2, Sf310, Sf313, Sf368 yrkande 2 och So609.

Tillfällig föräldrapenning utges även till föräldrar till barn som fyllt fyra år t.o.m. det kalenderår under vilket barnet fyller tolv år, när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskola eller fritidshemsverksamhet inom samhällets barnomsorg i vilken barnet deltar. För sådana s.k. *kontaktdagar* utges ersättning under två dagar per barn och år.

Villkoren för utnyttjande av kontaktdagar har föranlett flera motionsyrkanden.

I motion Sf311 av Karin Israelsson begärs (yrkande 1) att uttaget av kontaktdagar i föräldraförsäkringen inte skall begränsas till två dagar per barn och år utan att de totalt sexton kontaktdagarna skall kunna tas ut vid den tidpunkt som föräldrarna själva bestämmer. Genom detta skapas enligt motionären större valfrihet för barnfamiljerna. Samma yrkande framställs i motion Sf337 av Barbro Sandberg och Kenth Skårvik (yrkande 1).

Utskottet har tidigare och senast i betänkandet 1988/89:SfU12 avvisat motionsförslag om ett valfritt uttag av kontaktdagarna. Utskottet har ansett att en jämn fördelning av dessa dagar ökar möjligheterna för föräldrar, förskola och skola att upprätthålla en god kontakt under en viktig period av barnets uppväxttid. Utskottet erinrade vidare om att med den möjlighet att ta ut föräldrapenning till dess barnet fyllt åtta år eller den senare tidpunkt då barnet slutat första skolåret som föreslogs i den föreliggande propositionen vidgades möjligheterna till ersättning i sådana sammanhang. Utskottet förutsatte därvid att föräldrapenning skulle kunna tas ut i samband med barnets skolstart på samma sätt som tidigare gällde för särskild föräldrapenning.

Utskottet vidhåller den redovisade inställningen och avstyrker bifall till motionerna Sf311 yrkande 1 och Sf337 yrkande 1.

Charlotte Cederschiöld påpekar i motion Sf210 att behovet för föräldrar att se hur deras barn har det på dagarna är minst lika stort inom den privata som inom den kommunala barnomsorgen, och hon begär ett förslag om rätt till tillfällig föräldrapenning vid kontaktbesök i barnets dagliga vistelsemiljö oavsett barnomsorgsform. I motion Sf311 (yrkande 2) begär Karin Israelsson att tillfällig föräldrapenning skall utgå för kontaktdagar oavsett vilken barnomsorgsform som utnyttjas. Det förhållandet att kontaktdagarna inte kan utnyttjas för besök i privata daghem skapar enligt motionären orättvisor för de föräldrar som är helt hänvisade till privata omsorgsformer i och med att den kommunala barnomsorgen inte täcker efterfrågan. Barbro Sandberg och Kenth Skårvik begär detsamma i motion Sf337 (yrkande 2).

Utskottet behandlade senast liknande yrkanden i sitt betänkande 1988/89:SfU12. Utskottet var då inte berett att förorda en utvidgning av rätten till kontaktdagar till besök i förskoleverksamhet som inte faller

inom samhällets barnomsorg. Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker bifall till motionerna Sf210, Sf311 yrkande 2 och Sf337 yrkande 2.

Gunilla Andersson begär i motion Sf303 en översyn av gällande regler för tillfällig föräldrapenning i syfte att komma till rätta med problemet att kunna umgås som uppstår då ett barn och en umgängesberättigad förälder bor på skilda håll.

Utskottet, som vill erinra om att underhållsbidragskommittén avser att i en slutrapport våren 1990 presentera en kartläggning och analys av den sociala och ekonomiska situationen för särlevande föräldrar med särskilt låga inkomster, hyser förståelse för det problem som tas upp i motionen men anser att det knappast kan lösas inom föräldraförsäkringen. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Sf303.

Som tidigare nämnts utgår tillfällig föräldrapenning normalt endast för vård av barn som inte har fyllt tolv år men kan i vissa fall även utges för vård av barn som har fyllt tolv men inte sexton år. Detta gäller då barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn eller vård. För vård- eller tillsynsbehov som grundat rätt till vårdbidrag utges dock inte tillfällig föräldrapenning.

Ulla-Britt Åbark och Lars Svensson begär i motion Sf293 en översyn av föräldraförsäkringen i syfte att ge föräldrar till barn och ungdomar upp till sexton år möjlighet att få ersättning från försäkringen i samband med barnets sjukdom eller vid läkarbesök.

De barn för vilka rätten till ersättning gäller upp till sexton år kan enligt riksförsäkringsverkets allmänna råd (1989:4) Föräldrapenning-förmåner indelas i två grupper. Den ena gruppen är barn med tidigare kända långvariga sjukdomar eller handikapp som kontinuerligt eller mera tillfälligt behöver hjälp eller tillsyn i sin dagliga tillvaro. För dessa barn kan det också vara fråga om att de vid tillkommande sjukdomstillstånd behöver ytterligare hjälp. Den andra gruppen är barn som i vanliga fall klarar sig själva men som när de drabbas av en allvarlig sjukdom eller ett handikapp behöver föräldrarnas stöd, hjälp och omsorg under en begränsad sjukperiod eller vid läkarbesök. Dessa barn kan omfattas av den utökade ersättningsrätten när det är fråga om en skada eller en sjukdom av den karaktären att barnet inte bör vistas ensamt hemma på grund av hälsoproblemets allvarliga art. Enligt socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1985:15) om bedömningen inom hälso- och sjukvården av rätt till föräldrapenning för tillfällig vård av barn är utgångspunkten, när det gäller rätt till tillfällig föräldrapenning, att normalt utvecklade och friska barn över 12 år kan klara sig själva utan tillsyn av föräldrarna vid tillfälliga sjukdomar som inte är av allvarlig art eller kräver någon speciell vård.

Utskottet anser att gällande regler ger utrymme för tillfällig föräldrapenning i de situationer som motionärerna avser. Någon utökning av rätten till tillfällig föräldrapenning i liknande situationer är utskottet inte berett att förorda, och utskottet avstyrker bifall till motion Sf293.

Fyra motioner gäller *sextonårsgränsen* för rätt till tillfällig föräldrapenning. Bengt Westerberg m.fl. begär i motion Sf250 (yrkande 5) ett beslut om att tillfällig föräldrapenning skall kunna utgå även till föräldrar som tillfälligt tvingas avstå från förvärvsarbete för att vårda sjukt hemmaboende vuxet handikappat barn. Lars Werner m.fl. begär i motion Sf366 (yrkande 1) ett förslag om att tillfällig föräldrapenning skall kunna utgå vid sjukdom hos barn med utvecklingsstörning eller annat funktionshinder så länge barnet bor hemma och föräldrarna har ansvaret för dess omvårdnad. Bo Nilsson och Ingvar Björk begär i motion Sf225 ett tillkännagivande om att åldersgränsen bör höjas till 21 år vid vård av sjukt handikappat barn. Ingegerd Sahlström och Lahja Exner begär i motion Sf280 ett tillkännagivande om behovet av rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av utvecklingsstörda skolungdomar även efter det att de fyllt sexton år.

Utskottet har vid tidigare behandling av frågan om tillfällig föräldrapenning vid vård av vuxna handikappade barn (se senast 1988/89:SfU12) hänvisat till att ersättning från den allmänna försäkringen till handikappade personer som är sexton år eller äldre utges i form av handikappersättning och förtidspension. I speciella situationer kan även ersättning för anhörigvård utges. Utskottet har också vidhållit sin uppfattning att vårdbehovet för vuxna personer inte bör lösas inom föräldraförsäkringens ram.

Utskottet finner inte heller nu skäl att frångå sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motionerna Sf225, Sf250 yrkande 5, Sf280 och Sf366 yrkande 1.

Tillfällig föräldrapenning kan utges till båda föräldrarna för samma barn och tid när båda föräldrarna följer med ett barn som lider av en allvarlig sjukdom till läkare eller om båda föräldrarna som en del i behandlingen av ett barn behöver delta i ett läkarbesök eller i någon av läkare ordinerad behandling. Dessutom kan ersättning utgå till båda föräldrarna samtidigt för kontaktdagar, dvs. i samband med föräldrautbildning, besök i barnet skola eller besök i förskole- eller fritidshemsverksamhet inom samhällets barnomsorg i vilken barnet deltar.

Frågan om rätt till tillfällig föräldrapenning till båda föräldrarna samtidigt tas upp i fyra motioner. I motion Sf302 av Sten Svensson m.fl. begärs ett förslag om nya regler för att tillfällig föräldrapenning skall kunna utgå till handikappade barns båda föräldrar samtidigt vid habilitering och föräldrautbildning (yrkande 4). I motion Sf252 begär Hans Dau förslag om regler så att tillfällig föräldrapenning kan utgå till båda föräldrarna till handikappade barn samtidigt vid habiliteringsbesök och föräldrautbildning (yrkande 1) och förslag till sådant förtydligande i nuvarande lagtext att reglerna tillämpas lika över hela landet (yrkande 2). Bengt Westerberg m.fl. begär i motion Sf250 ett förslag till förtydligande i 4 kap. 10 § lagen om allmän försäkring så att föräldrar garanteras rätt till ledighet och ersättning från föräldraförsäkringen för att delta i barns rehabilitering, habilitering och utbildning så att båda föräldrarna kan delta (yrkande 6). Slutligen begär Marianne

Jönsson och Marianne Andersson i motion Sf267 ett tillkännagivande om rätt till tillfällig föräldrapenning för båda föräldrarna till handikappade barn och ungdomar vid habilitering.

Riksförsäkringsverket anför i sina allmänna råd (1989:4) Föräldrapenningförmåner, som exempel på situationer när tillfällig föräldrapenning kan betalas ut till båda föräldrarna samtidigt, familjebehandling av barn och ungdomar inom barn- och ungdomspsykiatrisk verksamhet. Även när barnet är intaget på sjukhus rekommenderar verket att tillfällig föräldrapenning kan betalas ut till båda föräldrarna samtidigt.

Riksförsäkringsverket har haft i uppdrag att göra en översyn av bestämmelserna om rätt till tillfällig föräldrapenning för föräldrar till handikappade och svårt sjuka barn vid institutionsbesök och utbildning i de fall barnet inte är närvarande vid besöket och utbildningen. Verket har redovisat uppdraget i rapporten (RFV anser 1989:2) Vissa frågor inom den tillfälliga föräldrapenningen. I rapporten sägs att, om reglerna skulle ändras så att en förälder kan få ersättning i flera situationer utan att barnet är närvarande, bör en komplettering med denna innebörd göras i lagtexten. En förutsättning för rätt till ersättning bör enligt verket vara att ett besök vid en institution (t.ex. habiliteringsklinik, specialskola m.m.) är direkt föranlett av barnets sjukdom eller handikapp eller ingår som en del i behandlingen av barnet. När det gäller deltagande i utbildning bör ersättning kunna utges om utbildningen anordnas av sjukvårdshuvudman och utbildningen huvudsakligen är inriktad på utbildning och information om barnets sjukdom eller handikapp. Båda föräldrarna bör därigenom också tillsammans kunna besöka läkare som en del i behandlingen av barnet eller delta i en av läkare ordinerad behandling, även om barnet inte är närvarande.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det ofta är viktigt att båda föräldrarna samtidigt kan delta vid besök på exempelvis habiliteringsklinik eller specialskola. Gällande ordning ger också möjlighet att utge tillfällig föräldrapenning i dessa situationer under förutsättning att besöket kan anses ingå som en del av behandlingen av barnet i någon av läkare ordinerad behandling. Det är enligt utskottets uppfattning förbundet med stora svårigheter att i lagtext närmare än vad som skett definiera i vilka fall tillfällig föräldrapenning bör utgå till båda föräldrarna. Utskottet utgår emellertid från att regeringen i samband med beredningen av riksförsäkringsverkets ovan nämnda rapport noga överväger även denna fråga, och utskottet avstyrker därför bifall till motionerna Sf250 yrkande 6, Sf252, Sf267 och Sf302 yrkande 4.

Föräldrapenning efter arbete utomlands

För rätt till föräldrapenning gäller att föräldern skall ha varit inskriven hos allmän försäkringskassa under minst 180 dagar i följd närmast före den dag för vilken föräldrapenningen skall utbetalas. Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande förälderns sjukpenning om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets

födelse eller den beräknade tidpunkten härför har varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån. För att vara inskriven i allmän försäkringskassa skall man vara bosatt i riket. Försäkrad som lämnar Sverige anses bosatt i riket om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Arbetstagare som sänds till ett annat land av en statlig arbetsgivare anses dock bosatt i Sverige under hela utsändningstiden. Detta gäller även medföljande make och barn under 18 år.

Även rätten till andra socialförsäkringsförmåner än föräldrapenning kan påverkas av arbete utomlands.

Claes Roxbergh m.fl. begär i motion Sf345 yrkande 3 ett tillkännagivande om att även biståndsarbetare skall ha rätt till föräldraförsäkring.

Riksförsäkringsverket har haft i uppdrag att göra en kartläggning av vilka åtgärder som kan vidtas för att förbättra hemvändande s.k. volontärers sociala skydd. Uppdraget grundas på ett riksdagens tillkännagivande till regeringen av vad utskottet anfört i frågan i betänkandet SfU 1986/87:5. Utskottet påpekade däri att det måste beaktas att det kan finnas andra grupper som också har starka skäl för att få ett bättre skydd vid hemkomsten och att problem med gränsdragningar i detta hänseende måste lösas. Utskottet framhöll vidare angelägenheten av att, om en lösning på problemen kunde ske inom ramen för lagen om allmän försäkring, den i socialförsäkringssammanhang principiellt viktiga frågan om kopplingen mellan förmåner och avgifter belystes.

Riksförsäkringsverket har den 7 juni 1989 redovisat sitt uppdrag i en promemoria till regeringen. I promemorian anges bl.a. följande.

Antalet volontärer som arbetar för biståndsorganisationer med SIDA-bidrag beräknas årligen uppgå till 700—750 personer. Kontraktstiderna för dessa är vanligtvis 2—3 år, ibland med förlängning. Utöver dessa volontärer finns ca 1 800 missionärer vilkas verksamhet helt finansieras av olika frikyrkoförsamlingar, enskilda personer eller stiftelser. Många ser arbetet som en livsuppgift och blir kvar utomlands i flera år, kanske hela livet. Andra återvänder till Sverige efter några år. Totalt beräknas ca 500 personer från de båda nämnda grupperna årligen återvända till Sverige. För dem som inte omfattats av någon konvention mellan Sverige och arbetslandet gäller reglerna om inskrivning hos försäkringskassa under minst 180 dagar i följd före den dag fr.o.m. vilken föräldrapenning begärs, och föräldrapenning utgår endast med belopp motsvarande garantinivån. Möjlighet till föräldrapenning motsvarande sjukpenningbeloppet finns inte med hänsyn till kvalifikationsvillkoret på 240 dagar. I en kommentar anför verket att de olika kvalifikationsreglerna inom föräldraförsäkringen gäller även för försäkrade som är bosatta i Sverige och alltså innebär att försäkringsförmånerna helt medvetet har gjorts beroende av bosättnings- och inkomstsituationen vissa tider före barnets födelse och att detta begränsar möjligheterna att genom ändringar i lagen om allmän försäkring införa särskilda regler för volontärers och likartade gruppers försäkringsskydd vid deras återkomst till Sverige.

De volontärer som avses i motionen utför ofta ett utomordentligt värdefullt arbete under svåra förhållanden, och frågan om deras möjlighet till ekonomiskt stöd vid föräldraskap bör uppmärksammas.

Såsom riks försäkringsverket anfört gäller emellertid de olika kvalifikationsreglerna inom föräldraförsäkringen även för försäkrade som är bosatta i Sverige. Möjligheterna att genom ändring av lagen om allmän försäkring lösa det problem som avses i motionen synes därför begränsade. Utskottet förutsätter dock att regeringen i samband med beredningen av riks försäkringsverkets promemoria noga överväger vilka möjligheter som finns att lösa problemet.

Utskottet avstyrker med det anförda bifall till motion Sf345 yrkande 3.

Försäkringsförmåner vid graviditet

En gravid kvinna har rätt att vara ledig från sitt arbete och uppbära föräldrapenning fr.o.m. den sextionde dagen före beräknad nedkomst (4 kap. 4 § lagen om allmän försäkring). Sådan föräldrapenning avräknas från det sammanlagda antalet dagar under vilka föräldrapenning med anledning av ett barns födelse kan utgå till föräldrarna.

Havandeskapspenning kan enligt 3 kap. 9 § lagen om allmän försäkring utgå till en gravid kvinna om havandeskapet har satt ned hennes förmåga att utföra uppgifterna i sitt förvärvsarbete med minst hälften och hon inte kan omplaceras till annat mindre ansträngande arbete. Havandeskapspenning kan utgå fr.o.m. den sextionde dagen före beräknad nedkomst och utges längst t.o.m. den elfte dagen före den beräknade nedkomsten.

Barbro Westerholm begär i motion Sf306 ett tillkännagivande om behovet av aktuellt underlag över i vilken omfattning och hur olika försäkringsförmåner utnyttjas vid graviditet och förslag till åtgärder.

Riksdagen behandlade så sent som hösten 1989 två motioner om sjukskrivning och ledighet för gravida kvinnor. Utskottet redogjorde i sitt av riksdagen godkända betänkande 1989/90:SfU3 för yttranden över motionerna från riks försäkringsverket, Försäkringskassaförbundet, socialstyrelsen och Svenska läkaresällskapet. Av yttrandena framgick bl.a. att Stockholms läns allmänna försäkringskassa skulle komma att beviljas medel för ett projekt om gravida kvinnors sjukskrivning och att inom projektet skulle undersökas sjukskrivningsfrekvens under graviditet och hur den påverkade sjuktalet, sjukskrivningsdiagnoser, olika läkares sjukskrivningsbenägenhet, kopplingen till havandeskapspenning samt samband mellan sjukskrivningsfrekvens och yrke, arbetstid, nationalitet m.m. Efter denna pilotundersökning, som beräknades vara avslutad den 1 juli 1990, kunde det enligt verket finnas anledning att gå vidare med en mera riksomfattande undersökning som också tog hänsyn till förhållandena i olika delar av landet, skillnader mellan storstad och glesbygd etc.

Utskottet ansåg i sitt betänkande att en utredning om orsakerna till sjukskrivningen av gravida kvinnor mot slutet av graviditeten var befogad och delade riks försäkringsverkets uppfattning att denna utredning borde inledas med det nämnda projektarbetet, varefter man fick ta ställning till om en riksomfattande undersökning borde göras. Utskottet noterade att undersökningen även skulle avse sambandet

med havandeskapspenningen. Innan sjukskrivningsorsakerna och sambandet med havandeskapspenningen belysts var utskottet inte berett att förorda en utredning om behovet i övrigt för kvinnorna att vara lediga från arbete under senare delen av graviditeten.

Utskottet anser att resultatet av den nämnda undersökningen bör avvaktas och att motion Sf306 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utbyggd föräldraförsäkring*
att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:100 och med avslag på motionerna 1989/90:Sf353 yrkande 1 och Sf367 antar det i propositionen i bilaga 7.1 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser 4 kap. 6 §.

res. 1 (m, fp, c)

2. beträffande *flexibilitet i föräldraförsäkringen*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf334,

3. beträffande *kvoterad föräldraledighet*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf270, 1989/90:Sf345 yrkande 1 och 1989/90:Sf372 yrkande 4,

res. 2 (vpk)

res. 3 (mp)

4. beträffande *kompensationsnivån inom föräldraförsäkringen*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf332 och 1989/90:Sf345 yrkande 2,

res. 4 (m)

res. 5 (mp)

5. beträffande *garantinivån inom föräldraförsäkringen*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf240, 1989/90:Sf259 yrkande 6 och 1989/90:Sf353 yrkande 2,

res. 6 (m)

6. beträffande *antal dagar med tillfällig föräldrapenning*
att riksdagen med avslag på motion 1989/90:Sf250 yrkande 4 antar det i propositionen i bilaga 7.1 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring i vad förslaget inte berörts ovan under moment 1,

res. 7 (fp)

7. beträffande *förlängd ledighet för fäder*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf221,

res. 8 (fp)

8. beträffande *rätt att överlåta tillfällig föräldrapenning*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf368 yrkande 1,

res. 9 (fp)

9. beträffande *ullfällig föräldrapenning till annan än förälder*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf274.

10. beträffande *tillfällig föräldrapenning vid stängning av daghem m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf202, 1989/90:Sf219, 1989/90:Sf220, 1989/90:Sf235, 1989/90:Sf245, 1989/90:Sf261 yrkande 2, 1989/90:Sf310, 1989/90:Sf313, 1989/90:Sf368 yrkande 2 och 1989/90:So609,

res. 10 (fp, c, mp)

11. beträffande *flexibelt uttag av kontaktdagar*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf311 yrkande 1 och 1989/90:Sf337 yrkande 1,

res. 11 (m, fp, c)

12. beträffande *kontaktdagar vid privat barnomsorg*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf210, 1989/90:Sf311 yrkande 2 och 1989/90:Sf337 yrkande 2,

res. 12 (m, fp, c)

13. beträffande *ullfällig föräldrapenning vid umgängesrätt*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf303,

14. beträffande *tolvårsgränsen för tillfällig föräldrapenning*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf293,

15. beträffande *sextonårsgränsen för ullfällig föräldrapenning*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf225, 1989/90:Sf250 yrkande 5, 1989/90:Sf280 och 1989/90:Sf366 yrkande 1,

res. 13 (fp, vpk)

16. beträffande *ullfällig föräldrapenning till båda föräldrarna*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf250 yrkande 6, 1989/90:Sf252, 1989/90:Sf267 och 1989/90:Sf302 yrkande 4,

res. 14 (m, fp, c)

17. beträffande *föräldrapenning efter arbete utomlands*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf345 yrkande 3,

18. beträffande *försäkringsförmåner vid graviditet*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf306,

19. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:100, bil. 7 litt. C 2, till *Bidrag till föräldraförsäkringen* för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 2 435 000 000 kr.

Stockholm den 22 mars 1990

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Ulla Johansson (s), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit Gennser (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Maud Björnemalm (s), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp), Christina Pettersson (s) och Arne Mellqvist (s).

Reservationer

1. Utbyggd föräldraförsäkring (mom. 1)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp) och Rune Backlund (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Vid sin" och slutar med "Sf353 yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är otillräckligt att bygga ut föräldraförsäkringen när det gäller att ge familjerna valfrihet i barnomsorgen. Utskottet anser att det förslag till vårdnadsbidrag som bl.a. motionärerna i motion Sf367 av Olof Johansson m.fl. hänvisar till är ett bättre alternativ eftersom det ökar valfriheten för barnfamiljerna under hela förskoleperioden när det gäller hur barnomsorgen skall lösas. Stödet är dessutom lika för alla barn.

Enligt förslaget skall vårdnadsbidraget utgå med 15 000 kr. per barn och år för alla barn mellan ett och sju år och kombineras med en avdragsrätt vid beskattningen för styrkta barnomsorgskostnader upp till detta belopp och minskade statsbidrag till kommunerna för barnomsorgen med 12 000 kr. per heltidsplats. Vårdnadsbidraget bör enligt motionärerna införas fr.o.m. den 1 januari 1991.

Utskottet anser att ett vårdnadsbidrag enligt denna modell skulle förstärka valfriheten i barnomsorgen genom att föräldrarna själva disponerar 15 000 kr. per barn för att ekonomiskt klara behovet av barnomsorg. Vårdnadsbidraget kan antingen användas för att betala nuvarande barnomsorgsplatser, vilken i princip blir 12 000 kr. dyrare, eller för att utveckla föräldrdrivna kooperativ eller andra privata lösningar etc. Den ökade valfriheten ger även förutsättningar för ett bättre resursutnyttjande inom barnomsorgen. Detta skapar utrymme för fler platser och kvalitetsförbättringar. Vårdnadsbidraget ger vidare småbarnsfamiljerna större möjligheter att utnyttja den lagstadgade rätten till arbetstidsförkortning och ger därmed mer tid för barnen. Härtill kommer att resurserna för barnomsorgen kommer att fördelas rättvist över landet.

Utskottet anser att, i avvaktan på att ett system med vårdnadsbidrag enligt denna modell införs, föräldraförsäkringen inte bör byggas ut ytterligare.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet regeringens förslag till utbyggd föräldraförsäkring. Vad utskottet anfört bör vidare ges regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *utbyggd föräldraförsäkring*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf353 yrkande 1 och 1989/90:Sf367 avslår det i proposition 1989/90:100 i bilaga 7.1 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser 4 kap. 6 §,

2. Kvoterad föräldraledighet (mom. 3)

1989/90:SfU11

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "I proposition" och slutar med "Sf372 yrkande 4." bort ha följande lydelse:

I början av 1980-talet tog endast 22 % av fäderna ut någon föräldraledighet under barnets första levnadsår. År 1987 var andelen fäder i familjer med gifta förvärvsarbetande föräldrar som tog ut föräldrapenning någon tid under barnets två första levnadsår 29 %. Den utbyggda föräldraförsäkringen kan enligt utskottets uppfattning skynda på jämlikheten mellan män och kvinnor, men den kan också resultera i en tillbakagång i detta avseende om hela föräldraledigheten tas ut av kvinnorna. Med de snabba förändringar som nu sker inom arbetslivet kan ett och ett halvt års frånvaro från arbetsmarknaden medföra stora problem vid återkomsten. En sådan lång frånvaro kan också generellt påverka arbetsgivarnas inställning till kvinnor som arbetskraft. Fördelningen av föräldraledigheten mellan föräldrarna är viktig inte bara för kvinnornas situation på arbetsmarknaden utan också för männens syn på arbetsfördelningen i hemmet. Sexton år av information och attitydpåverkande arbete för en jämnare sådan fördelning har inte haft önskad effekt. Utskottet anser därför att en kvotering av föräldraledigheten behövs som stöd för männen att i större utsträckning än för närvarande stanna hemma hos sina barn under deras första år. Kvoteringen bör utformas så att, när det finns två vårdnadshavare, en viss tid förbehålls den förälder som inte utnyttjat merparten av försäkringen.

Det bör ankomma på regeringen att lägga fram förslag i enlighet med vad utskottet anfört.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande kvoterad föräldraledighet

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf270 och 1989/90:Sf372 yrkande 4 och med anledning av motion 1989/90:Sf345 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Kvoterad föräldraledighet (mom. 3)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "I proposition" och slutar med "Sf372 yrkande 4." bort ha följande lydelse:

Under år 1987 tog 29 % av papporna i familjer med gifta förvärvsarbetande föräldrar ut föräldrapenning någon gång under barnens två första levnadsår. Utskottet anser att det både för barnens och pappornas skull är ytterst angeläget att papporna är hemma en tid hos barnen när de är små. Utskottet anser mot denna bakgrund att en kvotering av föräldraledigheten behövs. Fr.o.m. den 1 juli 1990 bör minst två

månader av föräldraförsäkringen tas ut av vardera föräldern och fr.o.m. den 1 juli 1991 minst tre månader. Regeringen bör snarast återkomma med förslag i enlighet härmed.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *kvoterad föräldraledighet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1989/90:Sf270, 1989/90:Sf345 yrkande 1 och 1989/90:Sf372 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Kompensationsnivån inom föräldraförsäkringen (mom. 4)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet har" och slutar med "Sf345 yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att målet för den ekonomiska politiken ytterst är att öka den enskildes frihet och välfärd. Det förutsätter god tillväxt, stabila priser och arbete åt alla. Dessa mål kan nås endast med en politik som stärker marknadshushållning och avlägsnar de tillväxthinder som under lång tid byggts in i den svenska ekonomin. De viktigaste åtgärderna för att öka ekonomisk dynamik och flexibilitet är sänkta marginalskatter och sänkt skatetryck. Den i motion Sf332 föreslagna åtgärden bör ses som en del i ett större reformprogram för förstärkt marknads ekonomi. Det i motionen framlagda förslaget om en sänkning av kompensationsnivån inom bl.a. föräldraförsäkringen påverkar — med hänsynstagande till moderaternas förslag till omfattande skattesänkningar — enligt utskottets uppfattning inte nämnvärt den sociala standarden. Utskottet tillstyrker därför förslaget i motion Sf332 att den generella ersättningsnivån inom föräldraförsäkringen sänks till 80 % fr.o.m. den 1 juli 1990. Det bör ankomma på regeringen att snarast utarbeta förslag i enlighet härmed och lägga fram det för riksdagen.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *kompensationsnivån inom föräldraförsäkringen*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Sf332 och med avslag på motion 1989/90:Sf345 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Kompensationsnivån inom föräldraförsäkringen (mom. 4)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet har" och slutar med "Sf345 yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Nuvarande ersättning inom föräldraförsäkringen är helt proportionell mot inkomsten upp till ersättningstaket vid 7,5 basbelopp (222 700 kr. i årsinkomst år 1990). Utskottet, som anser att inkomstspridningen inom samhället bör minskas, anser att denna uppfattning bör markeras genom socialförsäkringssystemets utformning. Enligt ut-

skottets mening bör därför ersättning inom föräldraförsäkringen utgå med endast 70 % av inkomsten för den del av årsinkomsten som överstiger 4,5 basbelopp (133 650 kr. år 1990). En sådan sänkning av ersättningsnivån för de högre avlönade bidrar också till att sänka kostnaderna för föräldraförsäkringen. Det bör ankomma på regeringen att utforma förslag i enlighet med det anförda och lägga fram det för riksdagen.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *kompensationsnivån inom föräldraförsäkringen* att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Sf345 yrkande 2 och med avslag på motion 1989/90:Sf332 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

6. Garantivån inom föräldraförsäkringen (mom. 5)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet har" och slutar med "Sf353 yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Ersättning enligt garantivån visar enligt utskottets uppfattning en tendens att släpa efter i värde. Höjningen den 1 januari 1987 från 48 kr. till 60 kr. återställer inte värdet. Detta drabbar främst de sämst ställda familjerna. En regel bör därför införas som gör att garantivån automatiskt följer med förändringen av penningvärdet. För att åstadkomma detta bör ersättningen enligt garantivån fr.o.m. den 1 januari 1991 bestämmas till en trehundra sextiofemtedel av basbeloppet, vilket i år skulle innebära en garantivån på 82 kr. Den närmare utformningen av erforderliga bestämmelser bör ankomma på regeringen, och förslagen till lagändring bör snarast föreläggas riksdagen.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. beträffande *garantinivån inom föräldraförsäkringen* att riksdagen med anledning av motionerna 1989/90:Sf240, 1989/90:Sf259 yrkande 6 och 1989/90:Sf353 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

7. Antal dagar med tillfällig föräldrapenning (mom. 6)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet hänvisade" och slutar med "i denna del." bort ha följande lydelse:

I propositionen föreslås att det antal dagar under vilka tillfällig föräldrapenning kan utgå höjs från 90 till 120 dagar per barn och år. För det fåtal familjer som tvingas utnyttja den tillfälliga föräldrapenningen under lång tid är emellertid 120 dagar inte alltid tillräckligt. Utskottet anser därför att maximeringen av dagantalet helt bör slopas för dessa familjer. Utskottet avstyrker således bifall till propositionen i nu behandlad del och tillstyrker bifall till motion Sf250 yrkande 4.

dels att moment 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

6. *beträffande antal dagar med tillfällig föräldrapenning*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf250 yrkande 4 och med anledning av propositionen antar det i propositionen i bilaga 7.1 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring i vad förslaget inte berörts ovan under moment 1 med den ändring att 4 kap. 12 § första stycket erhåller följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade lydelse.

Regeringens förslag

Reservanternas förslag

4 kap.

12 §

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § första stycket och 11 § utges under högst 60 dagar för varje barn och år. Om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete av skäl som anges i 10 § första stycket 1, 3 och 4 utges tillfällig föräldrapenning under *ytterligare högst 60 dagar för varje barn och år.*

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § första stycket och 11 § utges under högst 60 dagar för varje barn och år. Om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete av skäl som anges i 10 § första stycket 1, 3 och 4 utges tillfällig föräldrapenning under *obegränsat antal dagar.*

8. Förlängd ledighet för fäder (mom. 7)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "motion Sf221." bort ha följande lydelse:

Av de nuvarande tio s.k. pappdagarna tas i genomsnitt ut nio dagar. Detta är enligt utskottets mening mycket positivt, och utskottet anser att det finns skäl att bygga ut dessa särskilda ersättningsdagar. Målet är att männens fristående rätt till ersättning skall utökas till tjugo dagar. Som ett första led i denna utbyggnad föreslår utskottet att ersättningstiden förlängs till tretton dagar fr.o.m. den 1 juli 1991. Utskottet anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag till sådan förlängning. Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med bifall till motion Sf221 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 7 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

7. *beträffande förlängd ledighet för fäder*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf221 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Rätt att överlåta tillfällig föräldrapenning (mom. 8)

1989/90:SfU11

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "Sf368 yrkande 1." bort ha följande lydelse:

I vissa fall kan det vara svårt för föräldrarna att ta ledigt från arbetet när ett barn är sjukt och i stället lättare att engagera någon annan närstående. Enligt utskottets uppfattning bör därför möjlighet införas för alla föräldrar att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning till någon närstående.

Vad utskottet anfört med anledning av motion Sf368 yrkande 1 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *rätt att överlåta tillfällig föräldrapenning* att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Sf368 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Tillfällig föräldrapenning vid stängning av daghem m.m. (mom. 10)

Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Frågan om" och på s. 15 slutar med "och So609." bort ha följande lydelse:

Enligt socialförsäkringsutskottets mening är det klart otillfredsställande att föräldrapenning inte kan utgå till en förälder vars barn inte kan tas emot av dagbarnvårdaren på grund av att dagbarnvårdarens egna barn är sjuka. Om problemet inom den kommunala barnomsorgen inte kan lösas genom omplacering till någon annan dagbarnvårdare som känner barnet, tvingas en förälder att stanna hemma utan rätt till ersättning. Detsamma gäller när ett daghem stängs på grund av sjukdom hos personalen eller av andra plötsligt uppkommande orsaker. Mot denna bakgrund delar socialförsäkringsutskottet den bedömning som socialutskottet har gjort och förordar därför att riksdagen med anledning av de tio motionerna i frågan som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om en utredning.

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. beträffande *tillfällig föräldrapenning vid stängning av daghem m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf219 och 1989/90:So609 och med anledning av motionerna 1989/90:Sf202, 1989/90:Sf220, 1989/90:Sf235, 1989/90:Sf245, 1989/90:Sf261 yrkande 2, 1989/90:Sf310, 1989/90:Sf313 och 1989/90:Sf368 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Flexibelt uttag av kontaktdagar (mom. 11)

1989/90:SfU11

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp) och Rune Backlund (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Utskottet har" och slutar med "Sf337 yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att kontaktdagarna inte bör vara bestämda till ett visst antal per år utan att det totala antalet dagar bör kunna tas ut när som helst under den tid då barnets ålder berättigar till sådan ersättning. Härigenom skapas en större valfrihet för barnfamiljerna och en möjlighet att ta en längre tids ledighet vid t.ex. inskolning på daghem eller vid skolstarten. Detta bör med anledning av motionerna Sf311 yrkande 1 och Sf337 yrkande 1 ges regeringen till känna, och regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med det anförda.

dels att moment 11 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

11. beträffande *flexibelt uttag av kontaktdagar*
att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Sf311 yrkande 1 och 1989/90:Sf337 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

12. Kontaktdagar vid privat barnomsorg (mom. 12)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp) och Rune Backlund (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Utskottet behandlade" och på s. 16 slutar med "Sf337 yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör tillfällig föräldrapenning utgå för kontaktdagar oavsett vilken barnomsorgsform som utnyttjas. Det finns ingen anledning att från förmånen utesluta föräldrar som har sina barn i ett privat familjedaghem. Detta gäller så mycket mer som förhållandet på många håll är sådant att kommunen inte kan erbjuda barnomsorg utan hänvisar föräldrarna till privat verksamhet. Det bör ankomma på regeringen att utforma och snarast lägga fram förslag härom.

dels att moment 12 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

12. beträffande *kontaktdagar vid privat barnomsorg*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf210 och med anledning av motionerna 1989/90:Sf311 yrkande 2 och 1989/90:Sf337 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

13. Sextonårsgränsen för tillfällig föräldrapenning (mom. 15)

1989/90:SfU11

Sigge Godin (fp), Barbro Sandberg (fp) och Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Utskottet har" och slutar med "och Sf280." bort ha följande lydelse:

Tillfällig föräldrapenning kan i dag utgå för vård av barn som fyllt 12 men inte 16 år i de fall barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn eller vård. För denna grupp av barn upphör detta tillsynsbehov naturligtvis inte när barnet fyller 16 år. Enligt utskottets mening är det därför nödvändigt att tillfällig föräldrapenning kan utgå även för hemmaboende vuxet, handikappat barn då föräldern måste avstå från förvärvsarbete på grund av att barnets tillstånd försämrats.

Det bör ankomma på regeringen att snarast utforma och lägga fram förslag i enlighet med det anförda.

dels att moment 15 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

15. beträffande *sextonårsgränsen för tillfällig föräldrapenning* att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf366 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1989/90:Sf225, 1989/90:Sf250 yrkande 5 och 1989/90:Sf280 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

14. Tillfällig föräldrapenning till båda föräldrarna (mom. 16)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp) och Rune Backlund (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "och Sf267." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är av stor betydelse att föräldrar till barn med funktionsnedsättning kan delta i rehabilitering, habilitering och utbildning som anordnas med anledning av barnets handikapp och att de då får ersättning från föräldraförsäkringen. I dag får de inte alltid sådan ersättning eftersom tillämpningen av 4 kap. 10 § lagen om allmän försäkring varierar mellan olika försäkringskassor då det gäller innebörden av vad som skall betraktas som samhällets förebyggande barnhälsovård. Tillfällig föräldrapenning bör enligt utskottets uppfattning kunna uppbäras av båda föräldrarna samtidigt när de deltar i sådan verksamhet som nu avses. Båda lär sig då att på bästa sätt stimulera barnets utveckling men de kan också stödja och hjälpa varandra i en svår livssituation. Om båda föräldrarna deltar, ökar möjligheterna att ge barnet bra vård och träning i hemmet.

Det bör ankomma på regeringen att snarast lägga fram förslag till ändring av nuvarande regler i enlighet med det anförda.

dels att moment 16 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1989/90:SfU11

16. beträffande *tillfällig föräldrapenning till båda föräldrarna* att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf250 yrkande 6, 1989/90:Sf252, 1989/90:Sf267 och 1989/90:Sf302 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Tillfällig föräldrapenning till båda föräldrarna (mom. 16)

Margó Ingvardsson (vpk) anför:

Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare motionerat om vidgad rätt till tillfällig föräldrapenning för föräldrar som behöver besöka institutioner eller delta i utbildning på grund av ett barns sjukdom, psykiska utvecklingsstörning eller annat handikapp. Våra motioner har lett till att riksförsäkringsverket gjort en översyn av gällande bestämmelser, och verkets rapport bereds för närvarande inom regeringskansliet. Jag har därför inte anledning att nu reservera mig i denna fråga.

2. Föräldrapenning efter arbete utomlands (mom. 17)

Ragnhild Pohanka (mp) anför:

Personer som har arbetat utomlands har i vissa fall ett mycket bristfälligt skydd inom föräldraförsäkringen, när de återvänder hem. Jag anser att det är angeläget att främst de s.k. volontärerna snarast erbjuds ett bättre skydd. Med hänsyn till att den utredning som riksförsäkringsverket gjort om vilka åtgärder som kan vidtas för att förbättra deras skydd för närvarande bereds inom regeringskansliet, avstår jag nu från att reservera mig i frågan.

Förslag till Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 6 och 12 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.
6 §²

Hel föräldrapenning utgör lägst 60 kronor om dagen (garantinivå).
Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför har varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för varje barn för 180 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för 90 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för varje barn för 270 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket.

När föräldrapenning enligt andra – fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde och femte styckena samt 10 a och 10 b §§.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra – fjärde styckena skall, om föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt vid utgången av denna tid och beräknas barnets födelse ske inom sex månader eller föds barnet inom nämnda tid, skall hennes föräldrapenning även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt.

12 §³

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § första stycket och 11 § utges under högst 60 dagar för varje barn och år. Om föräldern behöver avstå från förvärsarbete av skäl som an-

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § första stycket och 11 § utges under högst 60 dagar för varje barn och år. Om föräldern behöver avstå från förvärsarbete av skäl som an-

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1989:100.

³ Senaste lydelse 1988:130.

Nuvarande lydelse

ges i 10 § första stycket 1, 3 och 4 utges tillfällig föräldrapenning under ytterligare högst 30 dagar för varje barn och år.

Föreslagen lydelse

ges i 10 § första stycket 1, 3 och 4 utges tillfällig föräldrapenning under ytterligare högst 60 dagar för varje barn och år.

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § tredje stycket utges under högst två dagar per barn och år.

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § fjärde stycket utges under högst tio dagar per barn. Sådan tillfällig föräldrapenning utges inte för tid efter sextionde dagen efter barnets hemkomst efter förlossningen. Vid adoption räknas tiden från den tidpunkt föräldrarna fått barnet i sin vård.

Uppbär en förälder oavkortade löneförmåner under tid då han bedriver studier, jämställs avstående från studier med avstående från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning, i den mån föräldern går miste om löneförmånerna.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.
 2. I fråga om föräldrapenning för vård av barn som är fött före oktober 1989 gäller fortfarande äldre föreskrifter i 4 kap. 6 §, dock med de avvikelser som anges i 3.
 3. Vid tillämpning av 4 kap. 6 § tredje och fjärde styckena i deras äldre lydelse skall föräldrapenning, som annars skulle ha utgetts med belopp motsvarande garantinivån, i stället utges
 - a) för ytterligare högst 30 dagar med belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning, om barnet är fött under augusti 1989, och
 - b) för ytterligare högst 60 dagar med belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning, om barnet är fött under september 1989.

Socialutskottets yttrande 1989/90:SoU4y

Tillfällig föräldrapenning vid stängning av daghem,
m.m.

Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har hemställt om socialutskottets yttrande över ett antal motioner om tillfällig föräldrapenning i de fall en förälder måste avstå från förvärvsarbete vid stängning av daghem eller då dagbarnvårdarens egna barn är sjuka. Det gäller motionerna Sf202 av Bengt Harding Olson (fp), Sf219 av Rinaldo Karlsson (s), Sf220 av Ingbritt Irhammar och Gunnar Björk (c), Sf235 av Bengt-Ola Rytter m.fl. (s), Sf245 av Gunnar Thollander m.fl. (s), Sf261 av Lars Werner m.fl. (vpk), yrkande 2, Sf310 av Karin Israelsson och Martin Olsson (båda c), Sf313 av Ulla Berg och Rosa-Lill Wåhlstedt (båda s) samt Sf368 av Daniel Tarschys m.fl. (fp), yrkande 2.

Under allmänna motionstiden i år har väckts motion 1989/90:So609 av Eva Johansson m.fl. (s), vilken samtidigt överlämnas till socialförsäkringsutskottet. Även detta motionsyrkande behandlas i yttrandet.

Utskottet

Gällande bestämmelser

Tillfällig föräldrapenning utges till förälder som behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda barn under tolv år bl.a. till följd av sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets ordinarie vårdare (t.ex. hos dagbarnvårdare), vid besök i samhällets förebyggande barnhälsovård eller då den andra föräldern besöker läkare med annat barn i familjen (4 kap. 10 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring, AFL). För barn som är yngre än 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning endast om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad eller om barnet vårdas på sjukhus. Tillfällig föräldrapenning kan utges under högst 90 dagar per barn och år. Vid sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare kan dock ersättning utgå under högst 60 dagar. Utöver dessa dagar har en fader rätt till sammanlagt tio dagars föräldrapenning i samband med barns födelse eller vid adoption.

Tillfällig föräldrapenning utges också till förälder till barn som fyllt fyra men inte tolv år när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i

förskola eller fritidsverksamhet inom samhällets barnomsorg i vilken barnet deltar. För sådana s.k. kontaktdagar utges ersättning under två dagar per barn och år.

Motionerna

De nio remitterade motionerna berör rätten till tillfällig föräldrapenning i de fall en förälder måste avstå från förvärvsarbete till följd av att daghemmet stänger eller dagbarnvårdarens barn insjuknar. I samtliga dessa motioner påpekas att småbarnsföräldrarna drabbas ekonomiskt i de fall ersättare inte finns tillgänglig.

I motionerna *Sf202 av Bengt Harding Olson (fp)*, *Sf219 av Rinaldo Karlsson (s)*, *Sf235 av Bengt-Ola Rytjar m.fl. (s)*, *Sf245 av Gunnar Thollander m.fl. (s)* och *Sf313 av Ulla Berg och Rosa-Lill Wählstedt (båda s)* begärs tillkännagivanden resp. beslut om att tillfällig föräldrapenning skall kunna utgå då dagbarnvårdarens eget barn är sjukt.

I motion *Sf368 av Daniel Tarschys m.fl. (fp)*, *yrkande 2* begärs ett tillkännagivande om att tillfällig föräldrapenning skall kunna utnyttjas även när daghemmet är stängt på grund av sjukdom eller när dagbarnvårdarens barn är sjukt.

I motionerna *Sf220 av Ingbritt Irhammar och Gunnar Björk (båda c)* och *Sf310 av Karin Israelsson och Martin Olsson (båda c)* begärs en utredning om motsvarande rätt till tillfällig föräldrapenning.

Lars Werner m.fl. (vpk) begär i motion *Sf261, yrkande 2* att regeringen lägger fram förslag så att rätten till tillfällig föräldrapenning omfattar även de fall när kommunal barnomsorg stängs på grund av sjukdom hos personalen eller på grund av brist på personal.

I motion *So609 av Eva Johansson m.fl. (s)* begärs en utredning angående ersättning för förlorad arbetsförtjänst för förälder som på grund av tillfälliga stängningar av barnomsorgen inte kan förvärvsarbeta. Motionärerna lämnar öppet hur ersättningsfrågan skall lösas, men betonar att den lösning man väljer bör vara sådan att man i framtiden slipper tvister om vem — kommunen eller staten/socialförsäkringssystemet — som har huvudansvaret för att den enskilde hålls skadeslös.

Tidigare behandling

Frågan om rätt till tillfällig föräldrapenning för förälder som vårdar barn som på grund av sjukdom eller smitta hos ordinarie vårdarens barn inte kan vistas där togs upp av *föräldraförsäkringsutredningen* i dess betänkande Enklare föräldraförsäkring SOU 1982:36 (s. 143—144). Utredningen hävdade att en utvidgning av bestämmelserna så att föräldrapenning skulle kunna utges på grund av sjukdom eller smitta hos ordinarie vårdarens barn skulle medföra en betydande utökning av försäkringen. Om dagmammans barn insjuknade skulle detta kunna medföra rätt till föräldrapenning för flera barn samtidigt som normalt vårdas hos henne. Även om det kunde finnas skäl att ge rätt

till föräldrapenning i här nämnd situation var utredningen, framför allt av kostnadsskäl, inte beredd att föreslå en sådan utvidgning av försäkringen.

Motioner med samma syfte som de nu aktuella har behandlats av socialförsäkringsutskottet flera gånger tidigare, senast i betänkande 1988/89:SfU12. Socialförsäkringsutskottet uttalade då sin förståelse för de problem som påtalades i motionerna. Enligt utskottets uppfattning fanns det emellertid en betydande risk för att en utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning i de situationer som avsågs i motionerna skulle inverka menligt på kommunernas ansvarstagande för barnomsorgen och att socialförsäkringen skulle få ta över en stor del av det kommunala ansvaret. Utskottet hade erfarit att personalbristen inom den kommunala barnomsorgen var särskilt stor i Stockholm, Göteborg och Malmö men att personalbristen ökade även på andra håll i landet. Socialförsäkringsutskottet underströk därför att den som förmedlat barnomsorgen, dvs. i allmänhet kommunen, har ansvar för att ersättare finns tillgänglig i sådana situationer som avsågs i motionerna. Detta gällde i fråga om tillfällig föräldrapenning vid sjukdom hos dagbarnvårdarens barn och i än högre grad vid stängning av daghem, anförde utskottet och avstyrkte de då aktuella motionerna (res. fp, c, mp gemensamt).

Socialutskottet gör följande bedömning.

Inom barnomsorgen uppkommer tillfällen då daghem, fritidshem eller dagbarnvårdare inte kan ge den barnomsorg som utlovats. Oavsett anledningen härtill finns det i dag — med undantag för vid dagbarnvårdarens sjukdom — ingen rätt för föräldrar att få ersättning för förlorad arbetsinkomst vid sådana tillfällen. Stängningen av barnomsorgen drabbar därför småbarnsföräldrarna ekonomiskt.

Många föräldrar saknar dessutom möjlighet eller har stora svårigheter att vara borta från sina arbeten eller sina studier vid varje tillfälle som barnomsorgen stänger oförutsett. Detta problem kvarstår även om en ekonomisk kompensation skulle utgå. Utskottet vill därför betona att det i första hand måste eftersträvas att barnomsorgen hålls öppen på överenskomna tider. Såsom socialförsäkringsutskottet framhållit är det kommunerna som ansvarar för att ersättare finns tillgängliga i de situationer som avses i motionerna.

Utskottet delar uppfattningen i motionerna att de föräldrar som drabbas av tillfälliga och oförutsedda stängningar av barnomsorgen bör hållas ekonomiskt skadeslösa. Utskottet anser därför att frågan om ersättning för förlorad arbetsförtjänst för föräldrar, som inte kan förvärvsarbeta på grund av tillfälliga stängningar av barnomsorgen, bör utredas. Utredningen bör syfta till en lösning som inte bidrar till att minska kommunernas ansvarstagande för barnomsorgen. Lösningen bör också motverka tvister om vem — kommunen eller staten/socialförsäkringssystemet — som har huvudansvaret för att den enskilde hålls skadeslös. Utskottet förordar att vad utskottet här anfört

med anledning av motionerna So609 (s), Sf202 (fp), Sf219 (s), Sf220 (c), Sf235 (s), Sf245 (s), Sf261 (vpk) yrkande 2, Sf310 (c), Sf313 (s) och Sf368 (fp) yrkande 2 ges regeringen till känna.

1989/90:SfU11
Bilaga 2

Socialutskottet beslutar att med detta yttrande överlämna motion So609 (s) till socialförsäkringsutskottet.

Stockholm den 15 mars 1990

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Bo Holmberg (s), Anita Persson (s), Sten Svensson (m), Aina Westin (s), Ingrid Andersson (s), Per Stenmarck (m), Johnny Ahlqvist (s), Rinaldo Karlsson (s), Ingrid Hemmingsson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Rosa Östh (c), Gudrun Schyman (vpk), Anita Stenberg (mp), Sinikka Bohlin (s), Maj-Inger Klingvall (s) och Göran Engström (c).

